

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Spręsti padidėjusių naftos kainų problemą“

COM(2008) 384 galutinis

(2009/C 218/20)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 93 straipsniu, 2008 m. birželio 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

„Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Spręsti padidėjusių naftos kainų problemą““

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2009 m. vasario 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Carmelo CEDRONE.

451-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. vasario 25–26 d. (2009 m. vasario 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 162 nariams balsavus už, 6 – prieš ir 12 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas kaip ir Komisija yra susirūpinęs dėl staigaus ir nerimą keliančio infliacinio naftos kainų poveikio tam tikriems sektoriams ir pačioms pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms. Kylančios naftos kainos daro tiesioginį poveikį šildymo ir transporto kainoms, o netiesioginį – maisto kainoms: šiems poreikiams neturtingesni namų ūkiai išleidžia daugiausiai.

1.2 Norint išspręsti svarstomą problemą, reikia ryžtingų ir skubių veiksmų. Ši problema taip pat iškelia opų platesnio masto klausimą. Parama neturtingiems namų ūkiams būtina turi būti teikiama tiesioginiu pajamų rėmimu, o ne, pavyzdžiui, taikant mokestines priemones (pavyzdžiui, mažinant mokesčius už naftos produktus), kurios sušvelnindamos augančių naftos kainų poveikį turėtų įtakos rinkos kainoms.

1.3 EESRK nuomone, ypač svarbu, kad rinka galėtų atlikti savo tikrąją funkciją, t. y. būtų atsižvelgiama į naftos kainų augimą ir nustatomos tinkamos priemonės problemai spręsti.

1.4 Kainų augimas turėtų paskatinti visus subjektus atitinkamai taupiau naudoti pabrangusį produktą, pakeičiant brangesnes prekes pigesnėmis bei derinant gamybą ir vartojimą taip, kad būtų galima taupyti, kai tik tai techniškai įmanoma. Kaip pirmiau minėta, reikia apsaugoti neturtingesnes šeimas, tačiau tik tiesioginės finansinės paramos priemonėmis, neiškrei-

piant rinkos signalų, kuriems turi būti palikta galimybė laisvai atlikti savo pusiausvyros atstatymo funkciją.

1.5 Kaip teigia Komisija, taip pat reikėtų taikyti panašias strategijas siekiant padėti tiems ekonomikos sektoriams, kuriems naftos kainų augimas padarė didžiausią poveikį. Tai visų pirma taikytina žuvininkystės sektoriui, o plačiau – visiems su maisto produktų poreikio tenkinimu susijusiems sektoriams ir transportui.

1.6 Šioje srityje taipogi visos reikalingos priemonės, kuriomis siekiama išvengti pernelyg žalingos ekonominės reakcijos, turėtų būti tiesioginės pagalbos, o ne mokestinės priemonės (mokesčių sumažinimas), nes jos dirbtinai sumažintų kainas, kurios kaip tik turi atspindėti tai, kad vis labiau senka naftos ištekliai.

1.7 Kalbant apie makroekonominį poveikį besivystančioms šalims, reikėtų parengti nuoseklius paramos planus, skirtus visų pirma silpniausios ekonomikos šalims, dažniausiai taikant finansines priemones energijos taupymo politikos įgyvendinimui remti. Vėlgi reikalingos paramos priemonės (įskaitant plataus užmojo priemones), tačiau jos negali užgožti signalų, kuriuos rinkos visada turi turėti galimybę laisvai sekti.

1.8 Komitetas yra įsitikinęs, kad Europos Sąjunga turi imtis ryžtingų politinių veiksmų.

1.9 Pirma, šiuo ir kitais atvejais tokio subjekto kaip Europos Sąjunga, kuriai priklauso penktadalis pasaulio gamybos, vieningas dalyvavimas gali turėti reikiamos įtakos ir atlikti labai svarbų vaidmenį. Negalima numoti ranka į tokio pasaulio lygiu įtakingo subjekto parengtus konkrečius, bendru sutarimu pagrįstus pasiūlymus. Visiškai kita padėtis, kai Europos iniciatyvos vykdomos atskirai. Kartais jos net viena kitai prieštarauja.

1.10 Susiklosčius dabartinėms aplinkybėms, kai galimas spartus pagrindinių žaliavų kainų augimas, kaip būtina sąlyga tolesnėms iniciatyvoms kurti siūlytume vykdyti konsultacijas ir dialogą su visais pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais pasauliniu lygiu. Būtų galima numatyti pasaulinę šalių gamintojų ir šalių vartotojų konferenciją.

1.11 Antra, reikalingas aiškus įsipareigojimas sukurti bendrą Europos energetikos rinką. Europa buvo sukurta remiantis stambiais bendros rinkos projektais: anglies ir plieno, atominės energijos ir žemės ūkio, o vėliau, nuo 1993 m. sausio mėn. – prekių, paslaugų ir kapitalo. Galiausiai 1999 m. buvo sukurta pinigų sąjunga. Atėjo laikas imtis konkrečių veiksmų kuriant energetikos rinką.

1.12 Be to, tai padėtų išlaisvinti šį svarbų sektorių nuo žalingo spekuliacijos spaudimo, kuris, kaip visuotinai pripažįstama, atlieka esminę rinkos reguliavimo funkciją neperžengiant tam tikrų ribų. Tačiau peržengus šias ribas jis prisideda prie visiškos sumaišties ir absoliutaus nesaugumo.

1.13 Europos energetikos rinka turi tapti skaidri ir būti kontroliuojama atitinkamų institucijų. Privaloma iš esmės sumažinti kainų svyravimą. Šį tikslą galima iš dalies pasiekti naudojantis tiksline informacija ir reguliuojant strategines atsargas. Tinkamas tokios svarbios rinkos kaip Europos rinka reguliavimas tikrai turėtų didelės įtakos pasaulio lygiu.

2. Pasiūlymai

2.1 ES turėtų prisiminti savo ištakas (Europos anglių ir plieno bendrijos ir Euratomo sutartis) ir galiausiai sukurti *vidaus energetikos rinką*. Šiuo metu jos poreikis yra aktualesnis nei bet kada anksčiau norint išvengti, be kitų dalykų, ekonominės ir socialinės rizikos bei padarinių.

2.2 ES turėtų pasirūpinti tinkamomis sprendimų priėmimo priemonėmis (pirmininkavusiosios Prancūzijos neseniai nustatyti finansų krizės įveikimo tvarkai suteikti institucinį pagrindą), kad ji galėtų vykdyti vidaus energetikos politiką ir

tarptautiniuose susitikimuose, kuriuose priimami šios politikos sprendimai, įskaitant su nafta susijusią politiką, išreikšti vieningą nuomonę. Vertėtų pradėti nuo tiekimo kainos, kad jos nebe-kontroliuotų spekuliantai.

2.3 Sąjunga turi atskirų šalių nacionalinę naftos išteklių politiką paversti bendra, skaidria politika, taip užtikrindama didesnę tiekimo politikos saugumą.

2.4 Ji turi imtis bendrų veiksmų, pavyzdžiui, naftos produktams taikyti suderintas mokestines priemones, kad sumažintų labiausiai nukentėjusių ekonomikos sektorių nuostolius ir susitartų dėl vartotojų, ypač pačių pažeidžiamiausių, tiesioginio pajamų rėmimo. Šiuo tikslu būtų galima panaudoti dalį įmonių pelno.

2.5 ES turi imtis ryžtingesnių veiksmų reguliuoti konkurenciją šiame sektoriuje (šiuo metu jos beveik nėra, nes tiekimo rinka veikia kaip oligopolija) ir apvarstyti galimybę taikyti reguliuojamų kainų politiką bent jau pačiais sunkiausiais laikotarpiais arba taikyti priemones dažnai nepagrįstam gamybos ir vartojimo kainų atotrūkiui sumažinti. Tokiomis aplinkybėmis vartotojai yra bejėgiai ir neginami.

2.6 Turėtų būti naudojamas bendras fondas moksliniams tyrimams ir alternatyvių energijos šaltinių vystymui remti, siek-dama sumažinti priklausomybę nuo naftos, visų pirma trans-porto sektoriaus (pradedant automobilių sektoriumi), ir gerokai padidinti investicijas į šią sritį. Investicijoms būtų galima taikyti, pavyzdžiui, mokesčių lengvatas arba net įpareigoti naftos įmones šiam tikslui atidėti dalį pelno.

2.7 Reikia užtikrinti, kad staigaus žalios naftos kainų kritimo paskatinta defliacija ir ekonomikos nuosmukis nepadarėtų didesnės žalos nei infliacija. Net ir kritus žalios naftos kainai infliacija išliko iš inercijos (ar galbūt dėl rinkos trūkumų), taip paslėpdama galimą defliaciją.

3. Įvadas

3.1 Komisija galiausiai ėmėsi spręsti didesnių (tiksliau svyruo-jančių) naftos kainų klausimą atsižvelgdama į pastarųjų mėnesių įvykius, susijusius su finansine spekuliacija ir vertybinių popierių biržų nuosmukiu. Didesnės kainos Europos Sąjungoje paskatino infliacijos spaudimą. Europos centrinis bankas ir Federaliniai rezervai greitai sureagavo į šį spaudimą. Jų atsakomosios prie-monės sušvelnino infliacijos spaudimą, tačiau sumažino ekono-mikos augimą.

3.2 Siekiant susidoroti su pasauline finansų krize tik neseniai buvo peržiūrėtos tokioms krizėms išvengti skirtos pinigų politikos strategijos. Vis dėlto finansų krizė sukėlė didelio ekonomikos nuosmukio aplinką, kuri neturi nieko bendra su nafta, todėl dėl naftos atsiradęs infliacijos spaudimas buvo labai sušvelnintas. Galiausiai naftos kainų augimo įgytas pagreitis išnyks.

3.3 Kitas labai svarbus padarinys – perkamosios galios perėjimas iš šalių vartotojų į šalių gamintojų rankas. Šį pasikeitimą galima atsverti padidinus importą iš šalių vartotojų (2002–2007 m. šis importas per metus vidutiniškai augo 26 proc. – daug daugiau nei bendras pasaulio importas).

3.4 Kaip bus aiškiau išdėstyta santraukoje, Komisija nagrinėja keletą šio klausimo aspektų, o kiti iš esmės pamirštami arba neįvertinami (pavyzdžiui, spekuliacijos poveikis, skirtingų tipų oligopolijų veikimas šiame sektoriuje, sudarantis palankias sąlygas karteliams su visais jiems būdingais padariniais ir kt.).

3.5 Todėl EESRK turi nuodugnai ir objektyviai įvertinti komunikatą, nurodydamas jo pranašumus ir trūkumus, kad galėtų pateikti rekomendacijas ir pasiūlymus, kaip sumažinti infliacijos poveikį kainoms ir gamybos sąnaudoms.

3.6 Be to, komunikate taip pat turėtų būti nurodyti ES politikos trūkumai, jos silpnosios vietos tarptautiniu lygiu, nesutarimai dėl pagrindinių priežasčių, kodėl stinga naftos rinkos kontrolės, ir į šią rinką besikėsianti spekuliacija.

3.7 Turėtų būti paminėtas dar vienas dalykas: atsižvelgiant į naftos kainų tendencijas (staigų kritimą palyginti su 2008 m. liepos mėn.), reikėtų iš dalies pakeisti Komisijos komunikato pavadinimą. Bet koku atveju šioje nuomonėje atsižvelgiama į vis įprastesniais tampačius naftos kainų svyravimus, o ne tik į aukščiausią kainų lygį.

4. Pagrindinių komunikato nuostatų santrauka

4.1 Didesnių kainų priežastys

4.1.1 Komisija teigia, kad **naftos kainų šuolį** pastaraisiais mėnesiais galima lyginti tik su jų šuoliu aštuntąjį dešimtmetį, kad mažmeninės kainos svyruoja kartu su žalios naftos kainomis ir kad šiuo metu pasiektas lygis yra aukštesnis nei devintojo dešimtmečio pradžioje pasiekta aukščiausia riba.

4.1.2 Komisija taip pat mano, kad dabartinių **didelių naftos kainų** priežastis – visų pirma struktūriniai pasiūlos ir paklausos pokyčiai, atsiradę dėl didėjančio vartojimo (ypač Kinijoje ir Indi-

joje), senkančių naftos telkinių, valstybinių įmonių pasyvumo OPEC šalyse, riboto naftos perdirbimo įmonių pajėgumo kai kuriose šalyse, silpnėjančio JAV dolerio ir kt.

4.2 Poveikis ES ekonomikai

4.2.1 Rimčiausi padariniai – infliacijos augimas ir šalutinis poveikis energijos kainoms. Net kai žaliavų kainos krinta, mažmeninės kainos dažniausiai nemažėja.

4.2.2 Didžiausią poveikį jaučia namų ūkiai, ypač gaunantys mažas pajamas, nors ir nevienodu mastu įvairiose Europos valstybėse. Todėl didėja ekonominis disbalansas ir prarandama perkamoji galia, dėl kurios galiausiai didėja skurdas.

4.2.3 Verslo ir ekonomikos augimo srityje taip pat susiduriama su sunkiomis pasekmėmis. Komisija nurodo, kad daugiausiai nuostolių patyrė žemės ūkio, transporto ir žuvininkystės sektoriai. Tikimasi, kad tai paskatins daugiau dėmesio skirti moksliniams tyrimams ir atsinaujančių energijos šaltinių plėtojimui.

4.3 Makroekonominis poveikis besivystančioms šalims

4.3.1 Naftą importuojančių besivystančių šalių plačioji visuomenė ir įmonės nukentės nuo vis rimtesnių augančios infliacijos padarinių.

4.3.2 Padėtį šiose šalyse apsunkina poveikis maisto kainoms, viešiesiems finansams ir kt., o naftą eksportuojančiose mažiausiai išsivysčiusiose šalyse kaupiamas kapitalas, todėl kyla tam tikrų makroekonomikos politikos sunkumų, nes už naftą gautos pajamos dažnai administruojamos netinkamai.

4.4 ES politiniai sprendimai

4.4.1 ES sprendimai yra pagrįsti prielaida, kad šios kainos vidutinės trukmės ir ilgalaikiu laikotarpiu išliks didelės. Reikalingi tinkami sprendimai, pavyzdžiui, klimato kaitai ir atsinaujančiai energijai skirtų priemonių rinkinyje nurodytos priemonės ir kitos priemonės visavertei vidaus energetikos rinkai sukurti.

4.4.2 Reikia kuo skubiau mažinti poveikį vartotojams, ypač neturtingiausiems namų ūkiams. Pasiūlymų spektras platus – pradedant mokestinėmis lengvatomis naftos produktams ir baigiant šalių gamintojų ir šalių vartotojų aukščiausio lygio susitikimu ir tiekimo didinimu naftą importuojančioms šalims.

4.4.3 Pasiūlymuose dėl **vidutinės trukmės** struktūrinių sprendimų daugiausiai dėmesio skiriama dialogo su pagrindinėmis šalimis gamintojomis stiprinimui, konkurencijos lygio stebėsenai šiame sektoriuje, atsargų valdymo skaidrumo įvertinimui, šios srities (atsargų) Bendrijos teisės aktų peržiūrai, nedidelį anglies dioksido kiekį išmetantiems energijos šaltiniams palankių mokesčių priemonių nagrinėjimui, naftos gavybos pramonės įmonių pelno skyrimui investicijoms, galimybės apmokestinti tokių pelną apsvartymui ir ES bei besivystančių šalių dialogo stiprinimui.

4.4.4 Pasiūlymai dėl ilgalaikių struktūrinių sprendimų apima: ES šalių politinį susitarimą dėl klimato kaitos ir atsinaujinančių energijos šaltinių, energijos naudojimo efektyvumo didinimą, struktūrinius pokyčius, kad transporto ir žuvininkystės sektoriai dirbtų veiksmingiau, tiesioginių mokesčių lengvatų arba subsidijų teikimą siekiant paskatinti namų ūkius taupyti energiją ir daug didesnę ES energijos tiekimo įvairinimą.

5. Pastabos

5.1 Komisijos komunikatas buvo parengtas po nerimą sukėlusio naftos kainų šuolio praėjusių metų vasaros pradžioje. Vis dėlto reikėtų nurodyti, kad šiandienos ekonomika yra pripratusi prie staigaus, didelio ir neretai greitai pasikartojančio perspektyvų pasikeitimo.

5.2 Priešingai nei prieš keletą mėnesių, pasaulio ekonomikai šiuo metu didžiausią susirūpinimą kelia nuosmukio perspektyva. Be to, pagal Tarptautinio valiutos fondo (TVF) prognozes tikėtina, kad jis turės poveikio visoms sparčiai augančios ekonomikos šalims, kuriose dabartiniais laikais (apytikriai pastaruosius trisdešimt metų, po vadinamojo šiuolaikinio kapitalizmo „aukso amžiaus“ pabaigos) prasidėjo aiškiai ir stabiliai spartesnio augimo laikotarpis palyginti su išsivysčiusiomis šalimis.

5.3 Atsižvelgiant į šias aplinkybes, naftos kainų kritimas nuo aukščiausios ribos 2008 m. liepos mėn. (kuri buvo visiškai beprecedentė tiek nominalios, tiek realiosios vertės požiūriu) iki žemesnio lygio 2008 m. lapkričio mėn., kuris, be infliacijos, prilygsta kainų lygiui prieš 25 metus, gali būti ne vienkartinis atvejis. Šiuo metu ekonomistams didžiausią susirūpinimą kelia tai, kad gali būti paskatintas defliacijos procesas, kuris, savime suprantama, neaplenktų ir naftos rinkos.

5.4 Patartina nesiimti ilgalaikių prognozių dėl galimo žemėje esančių išteklių išekvojimo. Tai jau keletą dešimtmečių reiškiamas nuogaštavimas, kuris gali būti nepagrįstas. Neseniai

išleistame *The Economist* žurnalo numeryje (2008 m. birželio 21 d.) teigiama, kad atsižvelgiant į esamą gamybos lygį naftos atsargų turėtų užtekti dar 42 metams (tai netrumpas laikotarpis – niekas nežino, kas gali atsitikti, ypač mokslinių ir technologinių inovacijų srityje, per ateinančius 42 metus). Tačiau jame taip pat pažymima, kad Artimuosiuose Rytuose rasti naftos išteklių išliko nepakitę daugelį metų: kaip nurodoma žurnale, tai galėtų reikšti, kad atrandami nauji telkiniai dažniausiai kompensuoja išgaunamą ir suvartojamą naftos kiekį arba kad likusios atsargos nelabai tiksliai įvertinamos. Vis dėlto reikėtų pabrėžti, kad skaičiavimai atlikti remiantis dabartinėmis gamybos apimtėmis. Tačiau problema išskyla ne tiek dėl išteklių, kurie ilgainiui bus išekvoti, o veikiau dėl tikėtinos būsimos krizės, kurią gali sukelti trumpalaikiai paklausos ir pasiūlos neatitikimai, visų pirma dėl galimų produkcijos tiekimo pertrūkių strateginėse teritorijose.

5.5 Naujų išteklių ir šaltinių tyrimas yra ir turi būti tęstinis procesas. Dabartinėmis aplinkybėmis aštuntojo dešimtmečio naftos kainų šuoliai – vieni svarbiausių praėjusio šimtmečio įvykių – yra ypač pamokantys ir svarbūs. Šiuos kainų šuolius paskatino šalių gamintojų taikomi tiekimo apribojimai, o ne spontaniški rinkos reiškiniai, koku laikomas dabartinis disbalansas. Bet kuriuo atveju, tuometinis dramatiškas kainų augimas paskatino ieškoti naujų energijos šaltinių naudojant labai novatoriškus gamybos metodus.

5.6 Reikėtų nuolat atidžiai stebėti rinkos pokyčius, atsirandančius dėl kokio nors pasiūlos ir paklausos neatitikimo.

5.7 Nuo devintojo dešimtmečio pradžios pradėjus taikyti griežtą pinigų politiką, ypač R. Reagan (JAV) ir M. Thatcher (JK) vyriausybės politiką, ir remiantis Milton Friedman monetarizmo „Čikagos mokyklos“ idėjomis, stipriai išaugo palūkanų normos, paskatindamos naftos atsargų turinčias šalis persvarstyti savo prioritetus. Jos manė, kad jų interesams labai pakenktų turimas naftos atsargas laikyti žemėje, nes atitinkamai būtų prarastas pelnas. Augančios palūkanų normos labai prisidėjo prie naftos kartelio žlugimo devintojo dešimtmečio viduryje.

5.8 Atliekant išsamią analizę reikėtų apskritai atsižvelgti ne tik į geologinius ir technologinius duomenis, bet ir į ekonominės analizės rezultatus. Tuo remiantis, jei dėl išteklių trūkumo ir už pasiūlą didesnės paklausos auga kainos, toks augimas taip pat darys poveikį turimiems ištekliams, neretai padėdamas atstatyti pusiausvyrą. Derėtų nepamiršti, kad tokiais atvejais naujų naftos telkinių paieška gali paveikti ekologiniu požiūriu itin pažeidžiamas teritorijas ir vietas (pavyzdžiui, Šiaurės ašigali). Siekiant to išvengti reikėtų ieškoti alternatyvių energijos šaltinių.

5.9 Kol bus atskleistos dabartinio kainų augimo priežastys, galima pateikti kitą metodinio pobūdžio pastabą. Būtina sąlyga imtis bet kokių strateginių veiksnių – kiek įmanoma tikslesnė informacija apie padėtį, kurią reikia taisyti. Garsus Italijos ekonomistas Luigi Einaudi įspėjo, kad „turime žinoti, kad nuspręstume“.

5.10 EESRK taip pat ragina geriau išsiaiškinti, kaip veikia naftos rinka. Baimė dėl didelio naftos kainų svyravimo yra pagrįsta statistika, kurios duomenys dažniausiai yra grindžiami kasdieniu kainų stebėjimu rinkose. Pavyzdžiui, vienas iš populiariausių metodų yra IVF naudojamas būdas apskaičiuoti ASPS (vidutinę neatidėliotųjų sandorių naftos kainą), nesvertinį Brento, Dubajaus ir WTI (kaina Amerikoje) kainų vidurkį.

5.11 Gali būti naudinga nurodyti vidutinę žalios naftos importo kainą, kurią galima sužinoti iš užsienio prekybos statistikos (bent jau pagrindinių importuojančių šalių). Labai tikėtina, kad žinios apie žalios naftos tiekimo sąlygas bus patikimesnės nei kasdieniai duomenys apie rinkos kainas.

5.12 EESRK manymu, išsami pastarojo staigaus naftos kainų šuolio ir vėlesnio ryškaus jų kritimo priežasčių analizė turi būti pagrįsta faktinėmis pagrindinėmis pasaulio ekonomikos tendencijomis.

5.13 Tačiau jis pažymi, kad komunikate neminama galingo spekuliacijos spaudimo svarba nekontroliuojam naftos kainų augimui. Mažai tikėtina, kad be spekuliacijos 2008 m. liepos mėn. užfiksuota 147 JAV dolerių kaina būtų nukritusi iki 60 JAV dolerių spalio mėn.

5.14 Tačiau nagrinėjant susijusių struktūrinių duomenų kitimą galima teigti, kad pasaulinis energijos suvartojimas jau kuris laikas yra peržengęs 10 mln. tonų naftos ekvivalento ribą ir ši augimą paspartino padidėjęs pasaulinis BVP, kuris neturi precedento absoliučios apimtys, o galbūt ir santykinio intensyvumo požiūriu.

5.15 Todėl reikia įvertinti krizės pasaulio finansų rinkose sukulto ekonomikos nuosmukio galimybę. Nederėtų nuvertinti fakto, kad ketverius metus iš eilės (nuo 2004 iki 2007 m.) pasaulinė gamyba kasmet išaugdavo 5 proc., daugiausia dėl sparčiai augančios ekonomikos šalių iškilimo. Lyderių pozicijas užima Kinija ir Indija, tačiau jos nėra vienintelės: atsigauna ir

auga net Afrika (jos metinis augimo lygis sudaro 6–7 proc.). Rusija planuoja vėl tapti pasaulio galiūne. Tarptautinė arena nuolat keičiasi visur.

5.16 Pasaulio BVP, apskaičiuotas realiąja išraiška remiantis 2007 m. kainomis, išaugo nuo 53 trilijonų JAV dolerių 2003 m. (mūsų nuomone, apskaičiuota gana teisingai, remiantis perkamosios galios paritetu, o ne rinkos valiutos keitimo kursais) iki 65 trilijonų 2007 m., t. y. iš viso 12 trilijonų JAV dolerių. Tai JAV dydžio ekonomikos ekvivalentas, kuris prie pasaulio ekonomikos prisidėjo vos per ketverius metus.

5.17 Kasmetinis 5 proc. augimas reiškia, kad jei bus išlaikytas šis augimo lygis (tai nėra visiškai neįmanoma), per dešimt metų pasaulinė gamyba išaugtų du kartus, o per dvidešimt metų (kitai tariant vieną kartą pasikeitus kartai) – keturis kartus. Ši perspektyva gali atrodyti nereali, bet ji parodo, kaip įžengiamieji visiškai naują ekonomikos istorijos tarpsnį.

5.18 Komunikate teisingai prisimenama, kad, kaip ir kiekvienu istorijos laikotarpiu, energija yra būtinas augimo elementas. Taigi vienas iš esamo labai spartaus ekonomikos augimo padarinių – didelis spaudimas energijos šaltiniams.

5.19 Kaip pirmiau minėta, reiktų atkreipti dėmesį į didelio masto spekuliacijos naftos rinkoje poveikį. Ji sustiprina pokyčius, kurių esminės priežastys yra neabejotinai struktūrinės.

5.20 Norint suprasti kainų svyravimus, verta prisiminti, kad trečdalis šiuo metu sunaudojamos energijos šaltinis – nafta.

5.21 Atlikta nuodugnesnė turimų naftos rinkos kainų duomenų analizė davė keletą netikėtų rezultatų, kurie neatitinka Komisijos teiginių (šaltinis: http://inflationdata.com/inflation/inflation_Rate/Historical_Oil_Prices_Table.asp, Finansų tendencijų prognozės).

5.22 Duomenų analizė rodo, kad nuo penktojo dešimtmečio iki aštuntojo dešimtmečio vidurio naftos kainos realiąja išraiška (t. y. atmetus bendrą infliaciją, kuri daro poveikį kainų tendencijoms apskritai) išliko iš esmės nepakitusios ir sudarė truputį daugiau nei 20 JAV dolerių už barelį. Taip patvirtina visi atitinkami šaltiniai.

5.23 Beveik trisdešimt metų (laikotarpis, kuris vadinamas šiuolaikinio kapitalizmo „aukso amžiumi“ ir kurį garsus istorikas Eric Hobsbawm apibūdino kaip iki šiol žmonijos tokiu dideliu mastu patirtą aktyviausią ekonomikos vystymosi etapą) didžiulio pasaulio ekonomikos augimo neribojo menki energijos ištekliai – pasiūla aiškiai galėjo patenkinti sparčiai augančią paklausą.

5.24 Aštuntojo dešimtmečio naftos kainų šuoliai (pirmasis – dėl 1973 m. spalio mėn. Yom Kippur karo, o antrasis – dėl Ayatollah Khomeini revoliucijos Irane) paskatino staigų kainų augimą, kurį, Komisijos nuomone, galima priskirti sėkmingam OPEC kartelio bandymui kontroliuoti naftos gamybą.

5.25 Tačiau EESRK nuomone, krizei ir staigiam kainų augimui įtakos turėjo ir kiti veiksniai. Pirmiausia – didelių piniginių sunkumų laikotarpis, kuris pasiekė kulminaciją, kai 1971 m. rugpjūčio mėn. JAV doleris buvo paskelbtas nekonvertuojamu. Šie sunkumai kilo dėl perteklinio JAV mokėjimų balanso deficito. Todėl nebebuvo įmanoma išlaikyti Bretton Woods fiksuotų valiutos kursų sistemos. JAV dolerio krizę atspindėjo stiprus infliacijos spaudimas, kuris galiausiai pradėjo stipriai veikti naftos rinką. Galiausiai vertėtų prisiminti, kad aštuntojo dešimtmečio pradžioje pasaulio ekonomikos padėčiai įtakos turėjo stiprus gamybos augimas, sukėlęs didelį paklausą pagrįstą spaudimą visai žaliavų rinkai.

5.26 Manome, kad palyginti su dabartine padėtimi, yra daugiau skirtumų nei panašumų. Paprasčiausiai tai yra tik labai didelis pasaulio ekonomikos augimas. Nepastebima jokių didelio masto rinkos manipuliacijų, išskyrus spekuliacinę veiklą, nors ji labai skiriasi nuo OPEC naftos kartelio (kuris oficialiai dalyvavo atitinkamose tarptautinėse konferencijose) veiklos.

5.27 EESRK mano, kad net dabartinės JAV dolerių atsargos, ypač Kinijoje ir Japonijoje, kažin ar turi ką nors bendra su panašios valiutos atsargų proliferacija septintojo dešimtmečio pabaigoje ir aštuntojo dešimtmečio pradžioje. Kinija ir Japonija visiškai nelinkusios staigiai ar neapgalvotai į rinką išleisti savo didžiulių JAV dolerių atsargų.

5.28 Labai griežta pagrindinių Vakarų valstybių pinigų politika, ypač po 1986 m., paskatino kainų kritimą. Reikėtų nurodyti, kad po spartaus pasaulio ekonomikos ir naftos paklausos augimo vidutinė kaina realiąja išraiška septynerius metus 1993–1997 m. buvo 23 JAV doleriai už barelį – lygiai tokia pat kaip ir prieš 40 metų (1953–1959 m.).

5.29 EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad pasaulio ekonomikos augimo spartėjimas yra ne mažiau svarbus, net jei jis būdingas sparčiai augančios ekonomikos, o ne išsivysčiusioms šalims. Šis pokytis, atrodo, paskatino esminę nominalių ir realių kainų augimo tendenciją nuo saikingų 30 JAV dolerių už barelį 2003 m. (kai prasidėjo „stiprios“ pasaulio ekonomikos etapas) iki šiandieninio, praktiškai dvigubai didesnio 60 JAV dolerių lygio. Tiesa, kad 2003–2007 m. JAV doleris prarado ketvirtadalį savo vertės palyginti su euru, todėl naftos kainos eurais nepadvigubėjo, nors ir išaugo 50 proc.

5.30 Šis teiginys yra teisingas, net jei 2008 m. liepos mėn. iki 147 JAV dolerių išaugusi naftos kaina tikriausiai tebuvo spekuliacijos išpūstas burbulas. Jei šį šuolį paskatino spekuliacija, tai artimiausiu metu vėl galima tikėtis kainų augimo, kai spekuliantai pradės pirkti naftą už, jų nuomone, gerą kainą. Pasaulio naftos pramonės atstovai, kurių galingą įtaką reikėtų bent jau apriboti ir padaryti skaidresnę, dabar mano, kad apytikriai 80 JAV dolerių už barelį naftos kainų lygis yra normalus, kitais žodžiais tariant, tai daug aukštesnis lygis nei augimo etapo pradžioje (apytikriai 30 JAV dolerių 2002–2003 m.).

Bruselis, 2009 m. vasario 25 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI